

Essay

På tur i det audiodramatiske landskab

Richard Shannon, Goldsmiths College, London

Foto: Pernille Kragh Jespersen

På tur i det audiodramatiske landskab

Audio Drama Seminar 19.-20. august 2014

Af Line Jakobsgaard Hansen

I Danmark såvel som internationalt er der i de seneste år opstået fornyet interesse for audiodrama. I takt med teknologiske fremskridt er audiodramaet blevet lettere tilgængeligt, både for producenter og lyttere. Det er nu muligt at producere forholdsvis billig audiodramatik, der ikke er bundet af at blive sendt i radioen. Dermed har flere uafhængige produktionsselskaber set dagens lys. Her udfordres det traditionelle radiodrama, og der eksperimenteres med lyd, produktionsmetoder, æstetik, form og genre. Det kommer bl.a. til udtryk som audio walks, site specifics, lydinstallationer, og det kan høres i performanceteater og radiobiografer. Samtidig har omfattende projekter (i dansk sammenhæng: LARM Research Archive og DR) arbejdet på at digitalisere radioarkiverne og gøre dem tilgængelige for forskning hhv. den brede befolkning.

I kølvandet på denne spirende interesse arrangerede Radiodrama Netværk et to-dages seminar om audiodrama i august 2014 med det formål, kunstnerisk og teoretisk, at diskutere forskellige perspektiver, muligheder, udfordringer i kunstformens fortid, nutid og ikke mindst fremtid. Seminaret, det første af sin slags herhjemme, blev til i samarbejde med Den Danske Scenekunstscole - Efteruddannelsen, Aarhus Universitet og Københavns Universitet, og det tiltrak sig stor international opmærksomhed.

Publikum blev præsenteret for en æstetisk, en praksisorienteret og en historisk tilgang til audiodrama. Særligt praksisdimensionen blev understreget med den Goldsmith-baserede radiodramatiker og producent Richard Shannons afsluttende workshop i produktion af radiodrama, *Impossible Radio*. Øvelsen var på

fire timer at udvikle et koncept til et audiodrama, udarbejde manuskript, optage lyd og redigere det. Med tiden som bevidst benspænd skulle der tænkes og handles hurtigt. Resultatet blev en række kreative og vidt forskellige audiodramaer. Workshoppen viste i praksis, hvad der kan komme ud af at udveksle viden og erfaringer på tværs af faggrupper. Derved blev den i meget koncentreret form symptomatisk for seminarets fagligt vidtspændende diskussion mellem forskere, skuespillere, instruktører, lyddesignere og radioproducenter.

Tysk og britisk tradition mødes

Richard Shannon repræsenterede sammen med andre oplægsholdere, John Barber, Andy Cartwright, en tradition for at inddrage radiodramatikere og –instruktører i praksisorienterede uddannelsesprogrammer på universiteterne, ikke mindst i Storbritannien. Forbindelsen mellem teoretisk og udøvende kultur var i det hele taget stærk hos mange seminardeltagerne, hvor også de tysksprogede oplægsholdere (Hans-Ulrich Wagner og Vito Pinto) havde tilknytning til praksis via deltagelse i bedømmelsesudvalg og kuratering af radiodramafestivaler.

Seminaret blev på en helt særlig måde et brobygningsprojekt mellem en engelsksproget og en tysksproget tilgang til audiodrama. Mens dansk radioforskning i mange år har trukket på såvel den tyske som den engelske forskning i emnet, har disse to sprogområders forskning eksisteret relativt uafhængigt af hinanden. Det samme gælder for produktion og formidling af den auditive dramatik, som har haft et solidt økonomisk og institutionelt grundlag i begge kulturer. Det tyske hørespil har haft en stærkt

Foto: Pernille Kragh Jespersen

formeksperimenterende side, fremelsket i en kontekst, hvor dramatikere og producenter har haft mulighed for at sælge deres produktioner til mange radiostationer, mange med stor æstetisk spændvidde i deres dramasatser. Det engelsksprogede radiodrama har generelt haft et stærkere bånd til det naturalistiske teater og den realisme, vi kender fra film og tv. Det gælder både i Storbritannien, hvor BBC er den centrale aftager og i USA, hvor markedet er præget af mange kommercielle radiostationer.

Det aktuelle tyske hørespil blev særligt godt belyst på seminaret, blandt andet i to oversigtsforelæsnings. Dr. Hans Ulrich Wagner, Hamburg, gav i sit oplæg en status på den aktuelle tyske hørespilscene, der ligesom andre europæiske scener er økonomisk i knæ, men dog stadig leverer ny dramatik, der i mængde og variation er uden sammenligning med andre lande i Europa. Den nyudnævnte professor i Musikvidenskab på Københavns Universitet, Holger Schulze, talte om anvendelse af popmusik og lyrisk-rytmiske

strukturer i en særlig variant af det tyske hørespil, *das Pophörspiel*. Schulzes forelæsning var et joint venture med et andet og sideløbende audio-seminar, *Music and mediation/mediatization*, arrangeret af radio- og musikforskningsprojektet RAMUND.

Lytningens æstetik

Keynote speaker Vito Pinto, Freie Universität Berlin, forholdt sig til udforskningen af særlige lytte- og perceptionssituationer inden for audiodrama. Pinto brugte den markante tyske og internationalt prisvindende radiodramatiker Paul Plampers stedsspecifikke audioproduktioner som eksempel på, at lytterens perception kan udfordres via medinddragelse i en performance, eksempelvis en audio walk.

I forlængelse heraf leverede tre repræsentanter for vækstlaget i dansk audiodramatik overvejelser over lytningens æstetik. Pernille Kragh Jespersen, Husets Teater, forholdt sig til den kreative proces, der ligger i at ændre

æstetik og dramaturgi fra et scenisk perspektiv til et lytterperspektiv. Lydkunstneren Sandra Boss, der også er PhD-stipendiat på Aarhus Universitet, og dramaturg Astrid Hansen Hansen Holm, HAUT mm, diskuterede, hvordan man bevarer det særlige intime lytterum i forbindelse med site specific performances, ikke mindst i store, åbne rum.

Autentisk og overbevisende – hvordan?

Lytningen blev ét af flere centrale omdrejningspunkter på seminaret. Et andet blev forholdet mellem virkelighed og fiktion i audiodramaet: hvor går grænsen? Hvor kan man tale om dokumentar-inspireret drama eller om en dramatiseret dokumentar? Hvor meget kan man eksperimentere med genrerne uden at miste fornemmelsen af autenticitet?

Førnævnte Richard Shannon, John Barber, Washington State University, Andy Cartwright, University of Sunderland, lydproducent Tim Hinman (*Third Ear*), dramaturg Trine Damgaard (*Keep Talking*), og Daithi McMahon, University of Limerick, forholdt sig til produktionsprocessen og genrens betydning for etableringen af det realistisk overbevisende drama. Shannon, Hinman og McMahon fokuserede bl.a. på, hvordan audiodramaet kan hente inspiration fra andre genrer såsom dokumentaren, interviewet, montagen og i øvrigt fra historiske kilder. Diskuterede eksempler herpå spændte fra Orson Welles' klassiske radioopsætning af H.G. Wells' *War of the Worlds* over Ed Himes' *The Incomplete Recorded Works of a Dead Body* og til *Third Ear*-produktioner, hvor radiomontagen bevæger sig i grænselandet mellem det dokumentariske og den dramatiserede iscenesættelse. Andy Cartwright pointerede, at der med de nye tekniske fremskridt ikke blot opstår en mulighed for at tage radiodramaet ud af institutionerne (eller væk fra radioen), men ligeledes en unik chance for bogstavelig talt at få dramaet tilbage mellem ørerne – og tilbage til fantasiens medspil. Argumentet var,

at det autentiske skuespil er essentielt i den forbindelse. Da skuespilleren alene har stemmen til rådighed, kræver det sans for timing, rytme og intonation. Én skæv tone og autenciteten går fløjten. Netop denne del af produktionen har Trine Damgaard eksperimenteret med. Hun præsenterede sine overvejelser om at nå til frem til et mere autentisk og improviseret spil ved at frigøre skuespillerne(s kroppe) fra de statiske mikrofoner og i stedet låne den mobile optageteknik fra film.

Denne diskussion om det autentiske savnede i nogen grad overvejelser om det dramaturgiske hhv. det narrative drive i de diskuterede audiodrama-produktioner og få kunne – eller ville – med samme sikkerhed i stemmen som John Barber sige: *It all comes down to storytelling*. Samme Barber opfordrede til en nytænkning af det traditionelle audiodrama, så det integreres i nye kontekster også udenfor kunstszenen, blandt andet i læringsammenhænge, og netop gennem udnyttelsen af dets narrative og auditive potentiale.

Nytænkning i historisk perspektiv

Radiodramaet er som en sent opstået, mediespecifik genre født ud af andre dramatiske og fortællende genrer - scenedramaet, filmen, litteraturen - og har som sit grundvilkår behovet for at finde sit eget udtryk og, for så vidt, sine egne receptionsformer. Disse forhold blev bragt i spil i en række af seminarets medie- og receptionshistoriske betragtninger. Professor Hugh Chignell, Bournemouth University talte om den innovative og radiofoniske Samuel Beckett, der i radioen fik plads og frihed til at udforske stemmens og sprogets udtrykspotentialer. Post.doc. Heidi Svømmekjær, Københavns Universitet præsenterede sit arbejde med *Familien Hansen*, der har formet sig som en medicarkæologisk afdækning af en genre og mediespecifik *first mover*. Den mere end 900 afsnit lange føljeton om *Familien Hansen* blev en af verdens allerførste forløbere for dagens soap operas.

Ricarda Franzen, University of Amsterdam, viste med sin tilgang til arkivet, specifikt *Theater Instituut Nederlands lydarkiv*, mulighederne for at forstå betydningen af den radiodramatiske stemme igennem sammenligning med arkivets auditive dokumentationer af teater.

Tavs viden om audiodrama

Seminarets oplæg afspejlede en stor diversitet i tilgange til teori og praksis. Dagsordenen fulgte en form for flettedramaturgi, hvor hver oplægsholder gav tilhørerne indblik i netop hans eller hendes niche, for til sammen at kortlægge, udbrede og udveksle viden om det audiodramatiske landskab. Seminaret fik altså en deskriptiv karakter, med fokus på præsentation af forskellige former for og arbejde med audiodramatik, frem for en egentlig diskussion af audiodramaets udfordringer og muligheder.

Det internationale og tværfaglige møde demonstrerede ikke overraskende et behov for en fælles terminologi, for at kunne identificere og diskutere centrale problemstillinger. For hvad definerer et *radiodrama*? Et *audio drama*? Skal vi kalde det et *audio play* eller *radio theatre*? Henvender man sig til sine lyttere eller sit publikum? Hvad med live performances af radiodrama, hører man en forestilling eller er lyden pludselig illustreret?

Uoverensstemmelsen mellem en omfattende praktisk erfaring med at producere på en ene side og en meget begrænset analytisk og teoretisk belysning af området på den anden, identificerer et stort behov for at omsætte feltets tavse viden til fag- og mediespecifik teori. Seminarets oplæg viste, at forskningsinteressen for feltet er tilstede og fremvoksende, men de afslørede også at der i højere grad må skeles til tilstødende forskningsområder, musikteori, filmvidenskab, akustik, teatervidenskab og kulturvidenskab for at kunne etablere et solidt teoretisk fundament for analyse af audiodramatik.

Som det er tilfældet indenfor andre

kunstformer, arbejder mange af seminarets deltagere i krydsfeltet mellem teori og praksis, og det skaber et særligt behov og en enestående mulighed for at forholde sig reflektivt til sit felt. Skal reflektiv praksis og videnskabelig teori kunne nærme sig hinanden fremover, er der brug for et fælles forum. Dette første seminar tjente til stor inspiration og networking deltagerne imellem og også som basis for nye og mere fokuserede tværfaglige workshops og seminarer.

Line Jacobsgaard Hansen

studerer dramaturgi og antropologi på Aarhus Universitet og er undervejs med et Bachelor-projekt om audiodramatik. Hun er stationsleder på Århus studenterradio og har deltaget i en del radiokurser, herunder LARM på Vallekilde højskole.
